

За някои правни аспекти на практическата подготовка на студентите от специалностите “Медицинска сестра” и “Акушерка”

Мария Радева

On certain legal aspects of practical training of students majoring in "Nurse" and "Midwife": Ordinance on the state requirements for acquiring higher education in "Nurse" and "midwife" for degree "Bachelor" regulate, that training in both specialties include theoretical and practical training. The practical training is conducted by school (clinical) practice and internship.

The article analyzes the relevant legal provisions of that ordinance, to the regulation and conduct of practical training. In view of criticism made the rules are formulated and proposals de lege ferenda.

Keywords: regulated professions, unified state requirements, practical training, nurse, midwife

ДЪРЖАВНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕГУЛИРАНИТЕ ПРОФЕСИИ

Понятието “регулирани професии” се дефинира в Закона за висшето образование (ЗВО) с допълнение, обнародвано в ДВ 53 от 2002. Актуалната легална дефиниция на понятието **регулирана професия**, по смисъла на ЗВО, се съдържа в § 4в от ДР (ДВ 62/2006) и въвежда критерии, които характеризират професиите, определяни като регулирани.

На първо място следва да се постави обективният критерий. Упражняването на регулирана професия е от обществена значимост и/или е от съществено значение за живота и здравето на хората.

На второ място е формалният критерий. Регулирани професии, са онези дейности или съвкупност от дейности, които са включени в Списъка на регулираните професии в Република България. Списъкът на регулираните професии е приет с Решение на МС 619/2009 (изм. и доп. ДВ 2/2014).

На трето място е критерият за правоспособност, който въвежда две диспозитивни възможности. Правото за упражняване на регулирана професия е определено чрез закони, подзаконови или административни разпоредби, за притежаването на специфична професионална квалификация, удостоверена с документи за образование, правоспособност. Правото за упражняване на регулирана професия може да бъде регулирано посредством изискване за членство в професионална организация, която е получила специално признаване от държавата.

От легалната дефиниция на понятието “регулирана професия” е видно, че към лицата практикуващи регулирани професии, се поставят по-високи както професионални, така и образователни изисквания. В тази връзка е и въведеното от ЗВО правомощие на Министерски съвет, посредством което се реализира държавното управление [1] на висшето образование. Съгласно чл. 9, ал. 3, т. 5 от ЗВО, Министерският съвет утвърждава държавни изисквания за придобиване на висше образование по образователно-квалификационни степени и по специалностите от регулираните професии.

Безспорно спецификата на професиите в областта на медицината отговарят на обективния критерий за регулирана професия, защото имат пряко отношение към човешкия живот и здраве. В Списъка на регулираните професии, в сектора Професии в областта на здравеопазването, са включени 16 професии.

От всичко казано по-горе следва изводът, че придобиването на образование по някоя от регулираните професии в здравеопазването, следва да е съобразено с утвърдени държавни изисквания. Наличието на единни образователни стандарти към обучението на бъдещите медицински професионалисти е въведено и от Закона за здравето (ЗЗ). Съгласно чл. 177 от ЗЗ, Министерският съвет, по предложение на министъра на здравеопазването, приема единни държавни изисквания за

придобиване на висше образование по специалностите по регулираните професии от професионални направления „Медицина“, „Дентална медицина“, „Фармация“, „Обществено здраве“ и „Здравни грижи“.

Посочените текстове на чл. 177 от ЗЗ и чл. 9, ал. 3, т. 5 от ЗВО са правните основания за приемането на подзаконовия нормативен акт – Наредба за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалностите „Медицинска сестра“ и „Акушерка“ за образователно-квалификационна степен „бакалавър“ (обн. ДВ 95/2005, изм. ДВ 88/2010)².

ОБЩИ ИЗИСКВАНИЯ КЪМ ПРАКТИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТИТЕ “МЕДИЦИНСКА СЕСТРА” И “АКУШЕРКА”

Наредбата за ЕДИ е структурирана в четири раздела. Първият раздел включва общи положения, приложими и към двете специалности “Медицинска сестра” и “Акушерка”. Вторият и третият раздел регламентират съдържание на обучението за придобиване на висше образование по специалността „Медицинска сестра“, респ. „Акушерка“. Четвъртият раздел регулира процеса на завършване на обучението и по двете специалности.

С идентични разпоредби (чл. 7 и чл. 12) Наредбата за ЕДИ определя, че обучението и по двете специалности включва теоретична и практическа подготовка. Практическата подготовка осигурява още една “възможност за въвеждане на елементи на медицинския професионализъм в хода на цялостното обучение [2]” на студентите. Бъдещата работа с пациентите, “предполага развитието и усъвършенстването на редица специфични професионални компетенции у студентите” [3], които се придобиват и в процеса на практическата подготовка.

Анализът на разпоредбите на чл. 7, ал. 3 и чл. 12, ал. 2 от Наредбата за ЕДИ показва, че понятието “практическа подготовка” е родово понятие. В родовото (общото) понятие се включват два отделни вида практическа подготовка. Практическата подготовка се осъществява чрез учебна (клинична) практика и преддипломен стаж (чл. 7, ал. 3 и чл. 12, ал. 2). Правните разпоредби, както и общите изводи, визуирани практическата подготовка следва да се прилагат и към двете видови понятия - учебна (клинична) практика и преддипломен стаж. Спецификите при провеждането на учебната практика, както и на преддипломния стаж, са уредени със специални правни разпоредби.

Практическата подготовка за придобиване на образователно-квалификационна степен “бакалавър” по специалността “Медицинска сестра” и “Акушерка” се организира и провежда във висшите училища. С оглед спецификата и на двете професии, Наредбата за ЕДИ (чл. 7а, ал.2 и чл. 14, ал. 2), изрично урежда, че практическата подготовка, се провежда и в лечебни заведения. Следователно организирането на практическата подготовка е винаги в правомощие на висшето училище. Но практическата подготовка се провежда както в учебното заведение (чл. 7а, ал. 1 и чл. 14, ал. 1), така и в лечебни заведения (чл. 7а, ал.2 и чл. 14, ал. 2).

Провеждането на практическата подготовка, в лечебно заведение, както и смисълът от провеждането ѝ, предполагат, че студентите от специалностите “Медицинска сестра” и “Акушерка” получават достъп до конкретни пациенти. Достъпът до пациентите, както и възможните последици от евентуални грешки на студентите, налага задълбочен анализ на правните аспекти на практическата подготовка на студентите от специалностите “Медицинска сестра” и “Акушерка”.

На първо място следва да бъдат анализирани нормативните изисквания към провеждането на практическото обучение.

На второ място на изследване подлежат и особеностите на юридическата отговорност на субектите, участващи в практическата подготовка. В процеса на

² За краткост визираната наредба е посочена като Наредба за ЕДИ

практическата подготовка, освен студентите, участват и други правни субекти, чиито статут също подлежи на анализ. От една страна това са лечебните заведения, на чиято територия се провежда практическата подготовка. От друга страна това са преподавателите, провеждащи практическата подготовка. Установяване правния статут на студентите, преподавателите и лечебните заведения, включени в процеса на практическата подготовка, е предпоставка за определяне границите на юридическата отговорност на всеки един от посочените правни субекти.

ПРАВНА УРЕДБА НА ПРАКТИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ “МЕДИЦИНСКА СЕСТРА”

Формалните изисквания към практическата подготовка на студентите от специалността “Медицинска сестра”, включват разпоредбите относно хорариума (чл.7а, ал. 4 и чл. 10), мястото на провеждане, участието на преподаватели.

Съдържателните изисквания към практическата подготовка на студентите от специалността “Медицинска сестра” са изключително оскъдни и непрецизни.

Съгласно чл. 7а, ал. 5 от Наредбата за ЕДИ преддипломният стаж осигурява специализирани знания в различните области от практическите основи на сестринските грижи. Практическите основи на сестринските грижи е задължителна учебна дисциплина с общ хорариум от 660 учебни часа и включва сестрински грижи в четиринадесет отделни направления на медицината. Разпоредбата изрично визира преддипломния стаж и с оглед казаното по-горе е неприложима към учебната (клинична) практика. Анализът на всички разпоредби, включени в раздел II на Наредбата за ЕДИ, показва липсата на нормативни изисквания спрямо съдържанието (обема) на практическата подготовка на студентите от специалността “Медицинска сестра”.

Разпоредбата на чл. 8а, ал.2 не създава ред, а поставя допълнителни въпроси към разглежданата материя. Съгласно чл. 8а, ал.1, т.3 обучението по специалността “Медицинска сестра” осигурява подходящ клиничен практически опит. Съгласно втората алинея, този опит *трябва да е придобит по време на практическа стаж, провеждан под ръководството на квалифициран медицински персонал, в места, където броят на квалифицирания персонал и оборудването са подходящи за полагането на медицински грижи за пациентите*. Текстът на чл. 8а, ал.2 подлежи на сериозна критика.

На първо място Наредбата за ЕДИ не използва понятието *практически стаж*. Използваните от наредбата понятия са практическа подготовка, която включва учебна (клинична) практика и преддипломен стаж.

На второ място не е ясно под чие ръководство се провежда т.нар. *практически стаж - провеждан под ръководството на квалифициран медицински персонал*. Съгласно Наредбата за ЕДИ практическата подготовка се провежда под ръководството на лица, имащи качеството преподаватели, а не медицински персонал.

На трето място не е ясно и къде се провежда т.нар. *практически стаж - в места, където броят на квалифицирания персонал и оборудването са подходящи за полагането на медицински грижи за пациентите*. Както беше казано по-горе, съгласно Наредбата за ЕДИ практическата подготовка се провежда в учебните заведения и в акредитирни лечебни заведения.

С оглед изложеното, за да бъде практически приложима, разпоредбата на чл. 8а, ал. 2 се нуждае от съществена редакция.

ПРАВНА УРЕДБА НА ПРАКТИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ “АКУШЕРКА”

Правната уредба на практическата подготовка на студентите от специалност “Акушерка” следва логиката, изложена по-горе.

Формалните изисквания към практическата подготовка на студентите от специалността „Акушерка“, включват разпоредбите относно хорариума (чл.14, ал. 4 и чл. 17), мястото на провеждане, участието на преподаватели.

Съдържателните изисквания към практическата подготовка на студентите от специалността „Акушерка“ са сравнително изчерпателно посочени.

В раздел III съществува подобен на критикувания по-горе текст на чл. 8а, ал.2. Съгласно чл. 13а, т. 4 обучението по специалността „Акушерка“ осигурява достатъчен клиничен опит, придобит в акредитирани лечебни заведения под контрола на специалисти с квалификация по акушерство. С оглед използването на понятието „клиничен опит, придобит в акредитирани лечебни заведения“, може да се заключи, че разпоредбата визира опитът, придобит по време на практическата подготовка. И тук остава критиката към непрецизното посочване на лицата, под чиито контрол се придобива взирания клиничен опит. Въпреки сравнително по-прецизната формулировка, в сравнение с текста на чл. 8а, ал.2 и разпоредбата на чл. 13а, т. 4 подлежи на законодателна редакция. Използването на правно непрецизни текстове, понятия, формулировки не позволява съответната уредба да изпълни своето предназначение – да регулира обществените отношения по време на практическата подготовка на студентите.

Разпоредбата на чл. 15 от Наредбата за ЕДИ, въвежда съдържателните изисквания към практическата подготовка на студентите от специалността „Акушерка“. Подобна правна уредба липсва в Раздел II.

Текстът на чл. 15, ал.1, т. 1 – 10 изчерпателно посочва конкретни дейности, които студентите извършват и усвояват по време на практическата подготовка под ръководството и наблюдението на преподавател по практика. Тези дейности включват: съветване на бременни жени, включващи поне 100 прегледа преди раждането; наблюдение и грижи за не по-малко от 40 раждащи жени; самостоятелно водене на не по-малко от 40 раждания; активно участие при седалищни раждания; извършване на епизиотомия и увод в хирургичния шев; наблюдение и грижи за 40 жени с риск при бременност или раждащи или в послеродов период; наблюдение и грижи, включително прегледи, на не по-малко от 100 жени в послеродов период и здрави новородени деца; наблюдение и грижи за новородени, изискващи специални грижи, включително за родени преди термин, след термин, деца с ниско тегло при раждането или болни; грижи за жени с гинекологична и акушерска патология; въвеждане в грижите в областта на медицината и хирургията, което включва теоретична подготовка и клинична практика.

Разпоредбата на чл. 15, ал. 4 допълнително урежда, че практиката по шев включва зашиване на рана от епизиотомия и неусложнено разкъсване на перинеума. Разпоредбата на ал. 4, както и на ал. 3 изрично урежда възможността практиката по шев, респ. практиката по активно участие при седалищни раждания да се осъществява и при симулативни условия. Осъществяване на останалите дейности, включени в практическата подготовка, в симулативни условия е недопустимо.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

С оглед представеният по-горе анализ на формалните и съдържателни изисквания към провеждането на практическата подготовка на студентите от специалностите „Медицинска сестра“ и „Акушерка“ се правят следните предложения de lege ferenda:

1. Липсата на нормативна уредба на практическата подготовка на студентите от специалност „Медицинска сестра“, налага създаване на допълнителна уредба, подобна на въведената по отношение на специалността „Акушерка“ (чл. 15)

2. Прецизиране текста на чл. 8а, ал. 2 и чл. 13а, т. 4 с оглед въведената уредба на практическата подготовка. При бъдещата редакция на текста следва да се използват въведените вече понятия. В случай, че се използват нови, различни

понятия – същите следва да бъдат еднозначно дефинирани

3. Близостта на двете специалности „Медицинска сестра” и „Акушерка”, предполага идентична правна уредба на практическата подготовка, като се отчитат съответните специфики на двете професии.

Разпоредбата на чл. 15, ал. 1, визира извършването на конкретни действия от студентите – напр. самостоятелно водене на раждане, извършване на епизиотомия и др. Конкретните медицински дейности се извършват под ръководството и наблюдението на преподавател по практика. Цитираната уредба поставя изключително важните въпроси за юридическата отговорност на правните субекти (студент, преподавател, лечебно заведение), включени в процеса на практическата подготовка на студентите от специалностите „Медицинска сестра” и „Акушерка”.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Шамов, М., Към държавната политика в сферата на образованието, Научни трудове на Русенския университет - 2009, том 48, серия 7, стр. 94 – 104

[2] Н. Ангелова, Т. Стефанова, Ключови компетентности и формиране на медицински професионализъм при обучение на студенти по специалност Медицинска сестра, Научни трудове на Русенския университет - 2012, том 51, серия 8.3, стр. 46-50

[3] Митева, Кр, Процесът на обучение за изграждане на професионалните компетенции на медицинските специалисти, Сестринско дело, бр. 1-2, 2011, стр. 47 – 51

За контакти:

Гл. ас. д-р Мария Радева, Катедра “Публичноправни науки”, Юридически факултет, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 0887 299 552, e-mail: mradeva@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.